

Ευρωπαϊκή συνάντηση εργασίας
ΠΑΡΑΜΕΡΙΖΟΝΤΑΣ ΤΑ ΕΜΠΟΔΙΑ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ
ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ:
ΥΠΟΘΕΣΕΙΣ ΡΟΜΑ ΕΝΩΠΙΟΝ ΤΟΥ ΣΥΝΗΓΟΡΟΥ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ

7-8 Δεκεμβρίου 2007
Βουλευτικό, Ναύπλιο

Διαπιστώσεις και Συμπεράσματα
ανά συνεδρία της Συνάντησης

1^η ΣΥΝΕΔΡΙΑ - ΚΑΝΟΝΙΣΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΣΤΗΝ
ΕΥΡΩΠΗ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΟΥΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥΣ ΡΟΜΑ

Τα κύρια συμπεράσματα, τα οποία προέκυψαν τόσο από τις εισηγήσεις, όσο και από την συζήτηση, που ακολούθησε, ήταν τα εξής::

- Το φαινόμενο της κοινωνικής περιθωριοποίησης των Ρομά είναι εξαιρετικά σύνθετο, καλύπτει το σύνολο σχεδόν των πτυχών της κοινωνικής ζωής των μελών του πληθυσμού αυτού και διαθέτει δομικές διαστάσεις, που επιτρέπουν τη διαιώνιση και επίτασή του. Εκδηλώνεται δε με ποικίλες μορφές άμεσης και κυρίως έμμεσης διάκρισης σε βάρος μελών του πληθυσμού αυτού.
- Μολονότι η εκδήλωση συμπεριφορών και πρακτικών διάκρισης προέρχεται πολύ συχνά από τον υπόλοιπο πληθυσμό, ειδική βαρύτητα στην αναπαραγωγή του φαινομένου διαδραματίζει η στάση της δημόσιας διοίκησης, τόσο λόγω πρακτικών της που συνιστούν άμεση διάκριση σε βάρος αυτού του πληθυσμού είτε –και κυρίως– λόγω αδράνειας ή αδιαφορίας που καταλήγει την ολοσχερή παράλειψη ή, πάντως, την πλημμελή εφαρμογή θετικών δράσεων μέριμνας και κοινωνικής στήριξής τους, ιδίως όσον αφορά την στεγαστική τους αποκατάσταση και την εξασφάλιση πρόσβασης στην εκπαίδευση.
- Διαφέρει η ένταση και η ποιότητα των προβλημάτων μεταξύ των κρατών- μελών του Συμβουλίου της Ευρώπης, σε επίπεδο νομοθεσίας και διοικητικής πρακτικής. Ιδιαίτερα προβλήματα αντιμετωπίζονται στις χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής

Ευρώπης, λόγω μεγέθους των αποκλεισμένων πληθυσμών και της έλλειψης επαρκούς νομοθετικού πλαισίου για την προστασία των δικαιωμάτων των Ρομά.

- Προσπάθεια αντιμετώπισης των προαναφερθέντων προβλημάτων αποτελεί η ανάληψη δράσεων επισήμανσης προβλημάτων και συντονισμού σε τοπικό όσο και εθνικό επίπεδο από τον θεσμό του Συνηγόρου του Πολίτη, ο οποίος είναι σε θέση να επενεργεί ως κόμβος επαφής και επικοινωνίας για την ανάδειξη λύσεων και την παρακολούθηση της υλοποίησής τους, μεταξύ αρμόδιων θεσμικών φορέων της διοίκησης των άμεσα ενδιαφερομένων συλλογικοτήτων των Ρομά, της κοινωνίας των πολιτών και των οργάνων του Συμβουλίου της Ευρώπης.
- Ζητούμενο στη μεγάλη πλειοψηφία των επιμέρους περιπτώσεων εκδήλωσης των προβλημάτων είναι η αποτελεσματική κινητοποίηση των διοικητικών μηχανισμών κοινωνικής στήριξης για την πραγματική και βιώσιμη επίλυσή τους

2^η ΣΥΝΕΔΡΙΑ - ΟΙ ΡΟΜΑ ΩΣ «ΑΟΡΑΤΟΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ» ΓΙΑ ΤΗΝ ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗ

Στο ειδικότερο ζήτημα των προβλημάτων, που ανακύπτουν σχετικά με την αστική και δημοτολογική τακτοποίηση των Ρομά, τα συμπεράσματα και διαπιστώσεις ήταν, τα εξής:

- Οι Ρομά στην Ελλάδα εξακολουθούν να αντιμετωπίζουν έντονα προβλήματα σχετικά με την δήλωση ληξιαρχικών γεγονότων (σύνταξη ληξιαρχικών πράξεων γεννήσεως, γάμου, θανάτου), την εγγραφή τους στα δημοτολόγια και στα μητρώα αρρένων, δυσκολίες ή αδυναμία χορήγησης σε αυτούς πιστοποιητικών γεννήσεως ή οικογενειακής κατάστασης λόγω εσφαλμένων ή ανεπαρκών εγγραφών και προβλήματα στην έκδοση δελτίου αστυνομικής ταυτότητας κλπ..
- Ελλείμματα στη δημοτολογική τους τακτοποίηση δημιουργούν σοβαρές δυσκολίες για τους Ρομά στις επαφές και συναλλαγές τους με τις δημόσιες υπηρεσίες πλήττοντας την ικανότητά τους να ασκήσουν σειρά δικαιωμάτων, ιδίως δε την πρόσβαση στην εκπαίδευση, την εργασία, τις κοινωνικές παροχές και το δικαίωμα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι, αλλά και τη δυνατότητα να υπαχθούν σε κάποιο πρόγραμμα κοινωνικής στήριξης (λ.χ. τη χορήγηση ατόκων στεγαστικών δανείων).

- Το υφιστάμενο θεσμικό πλαίσιο για την αστική και δημοτική κατάσταση δεν προσφέρει ειδικά μέσα για την αντιμετώπιση προβλημάτων που ανάγονται στη κοινωνική θέση των Ρομά. Οι διαδικασίες είναι άγνωστες σε αυτούς και για την αντιμετώπιση της ιδιαίτερης περίπτωσης τους απαιτείται συνήθως περίπλοκη αναζήτηση άλλων στοιχείων ή διενέργεια διαστηρίου και άρα δυσβάσταχτο οικονομικό κόστος. Η νομική υποστήριξη είναι εξαιρετικά ισχνή λόγω κακής λειτουργίας των σχετικών υπηρεσιών στους περισσότερους δικηγορικούς συλλόγους.
- Η διοίκηση καθοδηγούμενη και από τις κεντρικές υπηρεσίες του ΥΠΕΣΔΔΑ προσπαθεί να αντιμετωπίσει τις επιμέρους περιπτώσεις, αλλά δεν διαθέτει ούτε τα κατάλληλα θεσμικά μέσα ούτε την ευελιξία που απαιτείται λόγω της ιδιαιτερότητας και διαστάσεων του προβλήματος. Για τον λόγο αυτό προτάθηκε η καθιέρωση ειδικών διαδικασιών που θα επιλύουν ταχέως και με αποφασιστικό τρόπο τα προβλήματα στις ατομικές περιπτώσεις, ενώ εναλλακτικά αναφέρθηκε η προσφυγή, όπως είχε συμβεί και κατά τα τέλη '70, σε γενικά μέτρα διευκόλυνσης με περιορισμένη χρονική ισχύ. Τονίσθηκαν τέλος η ανάγκη συντονισμού και αλληλοϋποστήριξης της δημοτολογικής τακτοποίησης με παράλληλα προγράμματα κοινωνικής στήριξης, λ.χ. στέγη, εκπαίδευση, καθώς και η ανάγκη δημιουργίας υποδομών εξατομικευμένης συνδρομής στο θέμα αυτό, αξιοποιώντας την εμπειρία των υφισταμένων ιατροκοινωνικών κέντρων.

3^η ΣΥΝΕΔΡΙΑ - ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ

ROMA

Από τις εισηγήσεις των ομιλητών που συμμετείχαν στην συνεδρία προκύπτουν τα κάτωθι συμπεράσματα:

- Οι απαιτήσεις για την εκπαίδευση των παιδιών Ρομά τίθενται από μη Ρομά. Γενικότερα οργανώσεις και μέλη του πληθυσμού των Ρομά δεν συμμετέχουν στα κέντρα λήψης αποφάσεων που αφορούν την εκπαίδευση των παιδιών τους.
- Συνήθως οι εκπαιδευτικοί στόχοι που τίθενται δεν είναι ρεαλιστικοί και αντικατοπτρίζουν την έλλειψη γνώσης των αρμοδίων στα ζητήματα αυτά καθώς και

συνειδίμησης των τοπικών ειδικών συνθηκών στις υφιστάμενες κοινότητες των Τσιγγάνων.

- Τα εκπαιδευτικά προγράμματα/αποφάσεις που εκπονούνται α) βασίζονται σε εσφαλμένα ή ελλιπή δημογραφικά στοιχεία, β) δεν υλοποιούνται σωστά, είτε λόγω έλλειψης χρηματοδότησης είτε λόγω μη πρόσληψης ικανού και εξειδικευμένου προσωπικού.
- Η έλλειψη συντονισμού μεταξύ των εμπλεκόμενων υπηρεσιών και η έλλειψη μηχανισμών παρακολούθησης και αξιολόγησης της εφαρμογής των προγραμμάτων αποτελούν πρόσθετους παράγοντες μη υλοποίησης της εκπαιδευτικής ένταξης των τσιγγανοπαίδων.
- Ο ρατσισμός στο σχολικό περιβάλλον τόσο εκ μέρους του εκπαιδευτικού /διοικητικού προσωπικού όσο και της μη Ρομά μαθητικής κοινότητας, συντελούν στην έλλειψη πρόσβασης και τη σχολική διαρροή, καθώς και τη μη ικανοποιητική μαθητική απόδοση των μαθητών Ρομά.
- Η τσιγγάνικη κουλτούρα δεν συμπεριλαμβάνεται ως ουσιαστικός παράγοντας στον σχεδιασμό προγραμμάτων.
- Έμφαση δόθηκε στην ανάγκη ενημέρωσης και εμπλοκής των μητέρων Ρομά στην ανάσχεση της σχολικής διαρροής και ουσιαστικής σχολικής παρακολούθησης.
- Για την βελτίωση των σχολικών επιδόσεων των μαθητών είναι προαπαιτούμενη η αλλαγή των υλικών όρων ζωής τους (κυρίως η στέγαση).
- Επιτακτική είναι η ανάγκη επανεξέτασης του νομοθετικού εκπαιδευτικού πλαισίου ώστε να καλυφθούν τα υπάρχοντα κενά. Σχετικά έγινε ειδική αναφορά στο πρόβλημα εκπαίδευσης νεαρών ατόμων Ρομά - άνω των 12 κάτω των 18 ετών - που δεν έχουν συμμετάσχει καθόλου στην εκπαιδευτική διαδικασία.
- Παράγοντας και κριτήριο για την επιτυχία σχετικών πρωτοβουλιών είναι η σύνδεση της εκπαίδευσης με θέσεις στην αγορά εργασίας.

4^Η ΣΥΝΕΔΡΙΑ - ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΣΤΕΓΑΣΗΣ ΤΩΝ ΡΟΜΑ

Τα ζητήματα στέγασης με τα οποία ασχολήθηκε η συνεδρία προβλήθηκαν από πολλούς ομιλητές και παρεμβαίνοντες στη συνάντηση ως βασικό διακύβευμα, από την εξέλιξη του

οποίου εξαρτάται η πορεία των λοιπών δράσεων, όπως στα ζητήματα της εκπαίδευσης. Στο πλαίσιο αυτό καταγράφηκαν τα ακόλουθα συμπεράσματα:

- Οι λύσεις της μετεγκατάστασης πρέπει να διέπονται από τη ρεαλιστική προοπτική εξασφάλισης κατάλληλων συνθηκών διαβίωσης των Ρομά και να μην αποτελούν απλά έναν τρόπο απελευθέρωσης του καταληφθέντος χώρου, μέσω βίαιης αποβολής ή ώθησης σε εγκατάλειψη ειτάσεων μέσω «κινήτρων».
- Η διάκριση μεταξύ προσωρινής κατοικίας και εξασφάλισης μόνιμης στέγης των Ρομά, είναι γενικότερα σημαντική, αλλά και ειδικότερα για τον επιμερισμό των δράσεων και αρμοδιοτήτων των κρατικών και τοπικών φορέων σε κάθε περίπτωση. Ελλιπής είναι η αποτελεσματικότητα του κεντρικού σχεδιασμού μόνιμης στέγασης των Ρομά από το Ελληνικό Κράτος και αποσπασματικά τα μέχρι τώρα σχετικά προγράμματα, καθώς και κακός ο συντονισμός των φορέων για την υλοποίησή τους.
- Ο ρόλος του Συνηγόρου του Πολίτη θεωρείται σημαντικός στον εντοπισμό και στην εξειδίκευση των αρμοδιοτήτων και ανάληψη θετικών μέτρων που αντιστοιχούν σε κάθε φορέα δημόσιας εξουσίας, όπως λ.χ. η θετική υποχρέωση Δήμου που διασφαλίζεται με την παρέμβαση της Περιφέρειας για εξεύρεση κατάλληλου τόπου μετεγκατάστασης πριν την καθ'οιονδήποτε τρόπο αποβολή Ρομά από τον τόπο εγκατάστασής τους.

5^η ΣΥΝΕΔΡΙΑ - ΟΜΑΔΙΚΗΣ ΑΣΚΗΣΗΣ

Η καταληκτική συνεδρία της συνάντησης είχε την μορφή ομαδικής άσκησης στην συνεργασία για υποθέσεις Ρομά, μεταξύ του Συνηγόρου του Πολίτη, των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών και των εμπλεκόμενων Δημοσίων αρχών, με σκοπό να χρησιμοποιηθεί ως μοντέλο συνεργασίας (ή μικρογραφία) μιας πραγματικής (ή ιδανικής) αντίστοιχης συνεργασίας στο πεδίο της καθημερινής ενασχόλησης των παραπάνω φορέων με το συγκεκριμένο αντικείμενο.

- Από την υπόθεση περί αστικής κατάστασης, αναδείχθηκε η έλλειψη πληροφόρησης και η ανάγκη υπαρξης αστικής καταγραφής των αποκλεισμένων προσώπων. Έμφαση δόθηκε στην ανάγκη ενημέρωσης και συντονισμού όλων των εμπλεκόμενων φορέων

και στην αναζήτηση αποτελεσματικών μέτρων, είτε με τη μορφή ειδικών διαδικασιών, είτε με την ενεργοποίηση υφισταμένων, όπως π.χ. η νομική συνδρομή σε οικονομικά ασθενείς ομάδες.

- Από την υπόθεση περί εκπαιδευτικών, τέθηκε το ζήτημα του αποκλεισμού παιδιών από την εκπαίδευση εξαιτίας της έλλειψης πρόνοιας μεταφοράς τους στα σχολικά συγκροτήματα. Η διαδικασία συζήτησης για τα εκπαιδευτικά ανέδειξε την απόσταση που χωρίζει τους κεντρικούς σχεδιασμούς του Υπουργείου Παιδείας από την εφαρμογή στην πράξη αυτών των σχεδιασμών μέσα από τα όργανα της τοπικής διοίκησης.
- Το ζήτημα των αλλοδαπών Ρομά που καταλαμβάνουν εκτάσεις ιδιωτικές και δημόσιες στις παρυφές του Δήμου της Αθήνας και οι πολλαπλές παράμετροι των προβλημάτων που σχετίζονται με την κατάστασή τους τέθηκε ως προς την εγκατάσταση. Επισημάνθηκε ότι η υποχρέωση εξασφάλισης κατάλληλων συνθηκών διαβίωσης, είναι ανεξάρτητη από τη εθνικότητα των Ρομά. Αναφέρθηκε ιδιαίτερα η παντελής έλλειψη πρόνοιας για την στοιχειώδη στεγαστική τους αποκατάσταση και τέθηκε ξανά το επιτακτικό ζήτημα της κεντρικής πολιτικής κινητοποίησης της πολιτείας για τα θέματα Ρομά

Εκείνο που αδιαμφισβήτητα αναδείχθηκε ως ένα από τα κρισιμότερα εμπόδια μιας αποτελεσματικής διοικητικής παρέμβασης στην κατεύθυνση άρσης των δομικών εμποδίων κοινωνικού αποκλεισμού των τσιγγάνων είναι η ανυπαρξία μιας διοικητικής δομής η οποία θα είχε μια εφ' όλης της ύλης εποπτεία των ειδικών προβλημάτων τους. Και τούτο, διότι, όπως είπαν ή υπαινίχθησαν πολλοί ομιλητές, οι επί μέρους εκδηλώσεις αποκλεισμού που βιώνονται από τους τσιγγάνους δεν είναι παρά τα συμπτώματα ή όψεις ενός ενιαίου «καθεστώτος» αποκλεισμού στο οποίο υπάγεται ο πληθυσμός αυτός, Έτσι λοιπόν, δεν είναι τυχαίο ότι φιλόδοξες και κοστοβόρες δράσεις στο χώρο της εκπαίδευσης, λόγου χάρη, δεν μπορούν να αποδώσουν τα αναμενόμενα χωρίς τη λήψη υπόψη προβλημάτων δημοτολογικής κατάστασης ή στέγασης τα οποία αναπαράγουν εν δυνάμει εστίες αποκλεισμού και στην εκπαίδευση.

Μια τέτοιου είδους ολιστική λοιπόν αντιμετώπιση ή προσέγγιση των ζητημάτων θα μπορούσε να προέρχεται αποκλειστικά από μια διοικητική δομή η οποία είναι σε θέση να

έχει την όλη εικόνα του καθεστώτος αποκλεισμού που βιώνει ο πληθυσμός αυτός και όχι απλώς τα επί μέρους συμπτώματά του. Η ανάληψη ενός τέτοιου ρόλου συνιστά κατεξοχήν πρόκληση και για το Συνήγορο του Πολίτη.